

15. Kainz, F. 1954. *Physiologische Psychologie der Sprachvorgänge*. Stuttgart: Enke.

16. Peterson, P. W. 1991. "A Synthesis of Methods for Interactive Listening". *Teaching English as a Second of Foreign Language*, 106–122. Boston: Heinle and Heinle.

Безносюк Александр, Златников Валентин. Психолінгвістическіе особенности аудирования как вида речевой деятельности. Речь идет о психологических особенностях аудирования как вида языковой деятельности. Проанализирована психологическая природа аудирования как процесса. Подчеркивается, что проблема восприятия иностранного языка на слух имеет огромное значение как с точки зрения методики преподавания иностранного языка, так и с позиций психологии и лингвистики, поскольку аспекты этой проблемы изучаются разными науками. Процесс восприятия сообщения – это не пассивное отображение действительности, а активная деятельность человека, во время которой звуковой код воспринимается и обрабатывается анализаторами, потом сообщение декодируется и во внутреннем языке с помощью универсального предметного кода превращается в образ. Акцентируется на том, что восприятие в психологии – это многоуровневый процесс, который является одним из самых сложных видов речевой деятельности. Следовательно, именно он во время изучения иностранного языка должен занимать главное место в подготовке студентов, ведь правильное восприятие на слух позволяет быстрее овладеть иностранной лексикой.

Ключевые слова: профессионально-ориентированное аудирование, умения профессионально-ориентированного аудирования, комплекс упражнений.

Beznosiuk Aleksandr, Zlatnikov Valentin. Psycholinguistic Features of Listening as a Kind of Verbal Activity. The article deals with the psychological features of listening comprehension. The author analyzes the psychological nature of listening comprehension as a process. The article stresses that the problem of listening comprehension is of great importance both in terms of the methodology of teaching of a foreign language, and in terms of psychology and linguistics, since different aspects of the problem are studied by various sciences. The process of perceiving a message is not just a passive mapping of reality, but rather an active human function in which an audible code is perceived and processed, upon which the message is decoded and by means of a universal subject code is converted into an image. From the point of view of psychology, perception is a multilevel process, one of the most complex types of speech-related activity. For this reason, it is the element of foreign language study which should take center stage in the training of students, since accurate listening comprehension makes it possible to master the vocabulary of a foreign language more quickly.

Key words: professionally-orientated listening comprehension, skills in professionally-orientated listening comprehension, complex of exercises.

УДК 81-11:165.194

Ірина Біскуп

ЛІНГВІСТИЧНА Й КОГНІТИВНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗМЕЖУВАННЯ

Проаналізовано основні підходи до розуміння понять «когнітивна категоризація», «мовна категоризація», «лінгвістична категоризація». Сучасна когнітивна лінгвістика потребує методологічно виваженого підходу до вживання ключових понять, серед яких особливе місце належить поняттям категоризації та категорії. Розмежування когнітивної та лінгвістичної категоризації дає змогу специфікувати дослідницькі цілі та верифікувати результати лінгвістичних досліджень. У сучасній когнітивній парадигмі категоризація розглядається як спосіб конструювання знань про світ, виступаючи ключовим компонентом процесу пізнання. Вирішальною властивістю когнітивної категоризації є її зв'язок із когнітивним моделюванням та когнітивними моделями. Основною проблемою лінгвістичної категоризації був і залишається релевантний поділ системи мови на класи слів, в основу якого покладено чіткі таксономії розмежування елементів класу. Наведені у статті аргументи дають підстави розглядати лінгвістичну категоризацію у двох ракурсах: як універсальний спосіб когнітивного та лінгвального моделювання знань, а також як застосування наявного арсеналу лінгвістичних (граматичних, синтаксичних, семантичних, концептуальних) категорій у дослідницьких і прикладних контекстах.

Ключові слова: категоризація, категорія, когнітивна категоризація, лінгвістична категоризація, моделювання, модель.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна когнітивна лінгвістика надає новий поштовх для розуміння поняття «категоризація», пов'язуючи його з процесом обробки знань, який здійснюється мозком людини. Переосмислення досвіду, фізичного чи ментального, є когнітивною основою категоризації.

Звертаючись до поняття категоризації, зауважимо, що це не абстрактна наукова модель, якою користуються з метою пояснення класифікаційних властивостей інтелектуальної діяльності людини, а цілком конкретна ментальна операція, що виконується мозком людини практично у кожен момент мислення.

Категоризація в найзагальнішому сенсі – процес систематизації засвоєних знань. Щоразу сприймаючи порцію нової інформації про світ, людина намагається розмістити її в мозку через віднесення до тієї чи тієї категорії. Це однаковою мірою стосується і засвоєння конкретних понять, і абстрактних концептів. Такі процеси яскраво проявляються в ранньому дитинстві, коли відбувається знайомство дитини з навколишнім світом. Категоризацію також уважають «особливою формою структурування знань» [10, 168], уявляючи її як когнітивний процес, що дає змогу людям «усвідомлювати світ, фіксуючи й структуруючи його в зручний для діяльності мозку спосіб» [10, 171]. Усі ці властивості свідчать про концептуальну важливість категоризації для таких наук, як антропологія, філософія, соціологія, психологія, лінгвістика й ін.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Один із авторів фундаментальної праці з проблем когнітивної категоризації С. Гарнад зазначає, що «усі речі з об'єктивного світу вступають у контакт із органами сприйняття людини, отже спосіб взаємодії людини з об'єктивним світом зумовлено можливостями її сенсорно-моторного сприйняття» [11, 20].

У сучасній когнітивній парадигмі категоризацію розглядають як спосіб конструювання знань про світ, виступаючи ключовим компонентом процесу пізнання, а отже, й фундаментальною проблемою когнітології. У працях із проблем категоризації знаходимо розмаїття підходів щодо вивчення власне процесу категоризації і його зв'язку з дослідженням категорій. Так, Г. Коен і К. Лефевре визначають категорії як «різноманітні класи ситуацій, що виникають під час взаємодії агента і навколишнього середовища» [9, 8]. За такої умови сукупність категорій, якими оперує когнітивна система людини, утворюється через абстрактне моделювання досвіду взаємодії людини і світу.

Л. Барсалоу вважає, що елементи і властивості категорії інтегруються у її загальний опис, що зумовлено також намірами того, хто нею користуватиметься. Під час використання категорій людина звертається до концептів, що визначає автор як «спеціалізовані пакети знань, необхідні для здійснення категоризації в конкретній ситуації» [6, 85]. Згідно з Л. Барсалоу, концептуальна система людини становить сукупність категоріальних репрезентацій, дистрибутивно представлених у її мозку, і таких, що містять різноманітні типи знань, отримані протягом життя. Ця система динамічна, спрямована на очікування (*anticipation*), здатна до категоризації з подальшою інференцією результатів категоризації.

Для більшості сучасних концепцій категоризації характерне чітке усвідомлення зв'язку між категоризацією і моделюванням когнітивних процесів, що відбуваються під час аналізу й синтезу знань людиною. Дж. Сова наголошує на тому, що «будь-яка процедура класифікації врешті-решт зводиться до застосування моделей, які дають змогу відносити елементи до категорій» [20, 151]. Такий підхід до категоризації є підставою вважати її когнітивною процедурою.

Основною властивістю когнітивної категоризації є її зв'язок з когнітивним моделюванням й когнітивними моделями. Усі сучасні когнітивні теорії категоризації оперують поняттям *когнітивної моделі*. Дж. Лакофф визначає такі риси когнітивних моделей:

- когнітивні моделі є «втіленими», тобто безпосередньо пов'язані з роботою тіла людини; концепти, які вони характеризують, розуміються через способи втілення когнітивних моделей;
- когнітивні моделі структурують думки людини і застосовуються під час мисленнєвої діяльності;
- більшість когнітивних моделей є «втіленими», з метою їх подальшого використання у психомоторній діяльності; ті, що не пов'язані безпосередньо з роботою тіла людини, застосовують через усвідомлені ментальні зусилля;
- когнітивні моделі не є цілком абстрактними, вони мають референтний фокус і характеризують так зване метонімічне міркування;
- когнітивні моделі дають змогу здійснити субординативний розподіл між елементами категорій, якщо концепт, що позначається моделлю, має скалярні властивості;
- когнітивні моделі можуть утворювати складні угруповання (сім'ї) на основі часткової категоріальної подібності центральних концептів;
- системні зв'язки, у які вступають декілька когнітивних моделей та елементи однієї моделі, призводять до проявів полісемії [14, 13].

Зауважимо, що формування когнітивної моделі – наслідок когнітивної категоризації. Процес когнітивної категоризації може відбуватись несвідомо й мати чітко усвідомлений характер, що передбачає утворення когнітивних моделей, які згодом систематизуються у формі когнітивних категорій. Когнітивні моделі, утворені внаслідок несвідомої когнітивної категоризації, мають емпіричну природу й активуються здебільшого у стереотипних контекстах через фреймові структурування ситуації. Усвідомлені когнітивні моделі з часом трансформуються у моделі знань, якими людина може ділитись із оточенням. Лінгвістичні моделі як приклад усвідомлених когнітивних моделей – наслідок усвідомленої когнітивної категоризації – репрезентовані у формі штучних лінгвістичних категорій.

Категоризація традиційно найяскравіше проявляється у сфері граматики. Досвід сучасних лінгвістичних досліджень свідчить, що вивчення граматичної системи мови цілком категоризоване. Усі вчені визнають наявність у будь-якій мові певного набору диференціальних класів слів, які мають спільні категоріальні ознаки. В. Лабов стверджує, що «лінгвістика – це не що інше, як вивчення категорій, тобто того, як мова накладає значення на звуки через категоризацію реальності на дискретні одиниці й сукупності одиниць» [13, 342].

Дж. Лайонз наголошує на відсутності уніфікованого тлумачення терміна «лінгвістична категорія» в сучасних граматичних теоріях, застерігаючи, що «різні лінгвісти використовують його як у вузькому, так і в широкому значенні без додаткових уточнень» [16, 270]. Одні мовознавці лінгвістичними категоріями вважають класи слів, другі – час, спосіб, особу, число. Категоризація в такому контексті торкається низки проблем, що стосуються детермінації та делімітації у визначенні членів категоріального класу.

Термін «категорія» (грец. *kategoria*) вперше був ужитий Аристотелем і означав «твердження». Аристотелева теорія категоризації передбачає: окрема сутність не може одночасно перебувати всередині й за межами категорії. З цією теорією безпосередньо пов'язаний принцип «усе або нічого» (*all or none*), також відомий як «закон виключеного середнього» (*The Law of the Excluded Middle*) [21, 21]. У класичній інтерпретації категорії мають чіткі межі, а їх елементи – однаковий статус. Класичне тлумачення категорій та категоризації тривалий час домінувало в лінгвістиці, а сформовані й «скам'янілі» категорії за інерцією інтегрувались у нові граматичні вчення, оскільки власне процес «скам'яніння» (*hardening*), а також щораз більша автономія логіки та риторики довгий час сприяли тому, що грамика була чи не єдиною цариною й водночас джерелом категоризації [17, 490]. Іншими чинниками, які спричинили тривале панування ортодоксальної концепції категоризації, стали її зв'язок із традиційною логікою та споконвічне прагнення людини структурувати світ у межах дискретних сутностей, що підлягають опису.

На початку ХХ ст. виникло вчення видатного філософа й логіка Б. Рассела, у якому на продовження ідеї про невизначеність людської інтерпретації світу нечіткою уявляється й мова як одна з її форм. Згідно з теорією Б. Рассела, «будь-які форми репрезентацій – механістичні чи когнітивні – не можуть мати універсальних характеристик своєї чіткості або невизначеності, оскільки існують незалежно від них» [19, 62]. Наслідком таких ідей став перегляд і реформування концепцій категоризації, які до цього базувалися на необхідності відносно чіткого опису елементів та їх класів.

Основною проблемою лінгвістичної категоризації був і залишається релевантний поділ системи мови на класи слів, в основу якого покладено чіткі таксономії розмежування елементів класу. Для Л. Блумфілда граматичні категорії – це, насамперед, формальні класи. Частини мови є відповідно формальними класами, до яких належать також категорії числа, роду, відмінка й часу, а «в кожному з цих формальних класів наявні елементи, тобто класові значення, які є однаковими для всіх форм даного класу» [7, 146]. Л. Блумфілд уперше зауважив, що «формальні класи не є такими, що виключають один одного, вони можуть накладатися, схрещуватись і містити один одного» [7, 269]. Яскравий приклад граматичної категоризації – це запропонована американською школою структуралізму ієрархія мовних одиниць і рівнів.

М. Джус як представник американської дескриптивної лінгвістики наголошував на абсолютизмі лінгвістичних категорій, стверджуючи, що вони «співвідносяться із категоріями об'єктивного світу, а кожна мовна спільнота категоризує реальність радше відповідно до категорій мови, ніж навпаки» [12, 351]. Проте співвідношення між дискретними категоріями мови й континуальними категоріями реального світу не є і не може бути чітким, тому все, що не підпадає під лінгвістичні категорії, тлумачиться як екстралінгвістичні знання, категоризація яких відбувається поза межами впливу лінгвістичної науки.

У межах генеративної граматики, яка є алгебраїчною за своєю природою, процедура категоризації отримала дещо математичне тлумачення із використанням принципу «усе або нічого» (*all-or-none*) для встановлення категоріального членства. Природно, що будь-який опис мови – математичний чи дескриптивний – це завжди модель, яка відображає ментальні репрезентації мовної системи.

Прихильники когнітивного розуміння категоризації стверджують, що когнітивні категорії безпосередньо пов'язані з лінгвістичними, а «засвоєння лінгвістичних категорій впливає на процес утворення концептуальних нелінгвістичних категорій» [18, 256]. Лінгвістичні категорії – це «лінгвістичні одиниці, які вживають у лексичній, морфологічній та синтаксичній системах мови» [15, 403]. О. С. Ахманова визначає лінгвістичні категорії (англ. *linguistic categories*) як «загальні властивості різноманітних класів і розрядів мовних одиниць, що отримують різноманітне мовне вираження (морфологічне, синтагматичне, просодичне та ін.) з різним змістом (граматичним, лексичним, стилістичним та ін.)» [1, 376].

На думку вчених, до складу лінгвістичних категорій входять елементи, що поводяться як група, демонструючи спільні дистрибутивні зразки, способи вживання та обмеження [3]. Так, традиційно граматичні категорії представлені класами слів (іменник, дієслово, прикметник та ін.). Морфологічні категорії, наприклад, специфікують маркери узгодження (*agreement markers*). До складу синтаксичних категорій входять типи іменникових, дієслівних конструкцій, типи речень (*noun phrases, verb phrases, types of sentences*) [15, 403]. Ці категорії демонструють спільні ознаки в багатьох мовах. Незважаючи на наявні внутрішньосистемні відмінності, існує багато подібностей у «лінгвістичній поведінці» іменникових словосполучень протягом їх протиставлення дієслівним словосполученням (*Noun Phrase vs Verb Phrase*).

З метою уникнення понятійних та методологічних неоднозначностей при розв'язанні різноманітних лінгвістичних завдань, вважаємо за необхідне розмежувати поняття лінгвістичної та мовної категоризації. У праці “Women, Fire and Dangerous Things: What

Categories Reveal About the Mind” Дж. Лакофф визначає мовну категоризацію як «процес розподілу слів у мові на категорії» [14, 4]. Поряд із класичним розумінням категоризації, автор пропонує застосовувати теорію прототипів, проаналізовану нижче. Однак ключовою відмінністю між лінгвістичною та мовною категоризацією, за Дж. Лакоффом, є те, що мовній категоризації притаманне застосування ідеалістичних когнітивних моделей, таких, наприклад, як кластеризація (поєднання споріднених концептів), метонімічні моделі (один найяскравіший представник категорії має здатність заміняти цілу категорію) та інші, у той час, як лінгвістична категоризація оперує закріпленими в мовній системі й формально експлікованими категоріями.

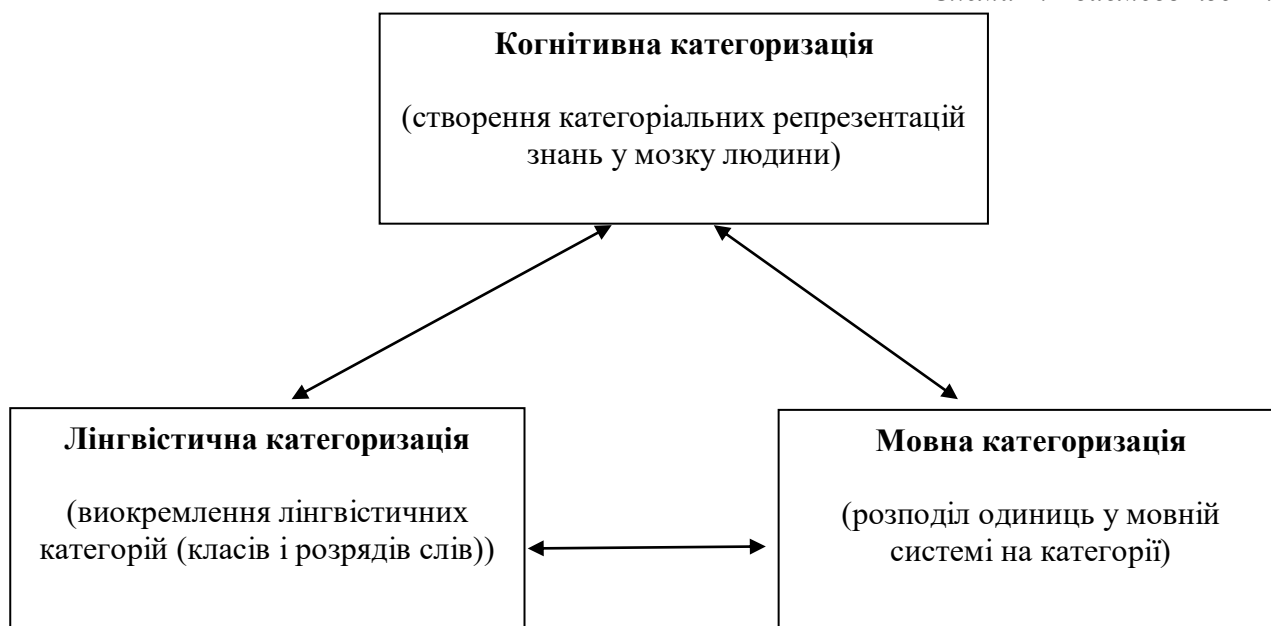
Мовна й лінгвістична категоризації є когнітивно орієнтовані процедури, в основу яких покладено принципи когнітивного моделювання знань, як-от:

- 1) пропозиціоналізація – специфікація елементів, їх властивостей і зв’язків згідно зі структурною організацією знань у мозку людини;
- 2) створення образних схем – схематична специфікація властивостей (наприклад, довжина, товщина, контейнери та ін.);
- 3) метафоризація – специфікація пропозиціональних і схематичних властивостей одних елементів за допомогою подібних властивостей інших елементів);
- 4) метонімізація – представлення одного елементу як моделі іншого елементу [14].

Ю. В. Степанова вказує на зв’язок мовної категоризації з концептуальною картиною світу людини, пропонуючи розглядати її як сукупність предметно-змістовних знань про світ і категоріально формальних форм їх оцінки й інтерпретації [5]. В. І. Карасик розглядає мовну категорію в широкому сенсі як «будь-яку групу мовних елементів, виокремлену на основі будь-якої спільної властивості». У вузькому розумінні «мовна категорія – це певна ознака (параметр), покладена в основу розподілу великої сукупності однорідних мовних одиниць на обмежену кількість класів, що не перетинаються (наприклад, категорія роду, відмінка, виду та ін.)» [4, 64].

Отже, проаналізувавши наявні підходи до визначення понять «когнітивна категоризація», «лінгвістична категоризація» і «мовна категоризація», пропонуємо представити їх взаємозв’язок у вигляді схеми:

Схема 1. Взаємозв’язок понять

Слід зазначити, що існує два основних типи лінгвістичних категорій, а отже, два типи лінгвістичної категоризації, які засвідчують більшість сучасних мовознавців:

- 1) виокремлення категорій, характерних для конкретної мовної системи (*language specific categories*);
- 2) виокремлення універсальних лінгвістичних категорій (*language universal categories*).

Розглянемо докладніше особливості лінгвістичної категоризації. У сучасних розвідках стосовно категоризаційних особливостей природної мови наголошено, що систематизація знань, покладена в основу процесу категоризації, відображає «спосіб позиціонування цих знань стосовно вже наявної в мозку людини інформації про споріднені концептуальні сутності» [8, 476]. Категоризація до певної межі – накладання психологічної мета-реальності на об'єктивний світ, який, окрім своєї матеріальної природи, передбачає й певні ідеальні сутності.

Як зазначає А. Белова, «сучасна когнітивна лінгвістика й епістемологія мають на меті дослідити механізми формування когнітивно-ментальних структур і механізми номінації у їх когнітивному ракурсі» [2, 27]. Такий підхід дасть змогу по-новому інтерпретувати категоріальний потенціал природної мови, розглядаючи його як модель формалізованого представлення знань, зокрема для їх комп'ютерної обробки.

Розглянемо потенціал лінгвістичної категоризації як дієвого інструменту лінгвокогнітивного моделювання знань. В. І. Карасик, аналізуючи відтворення когнітивних процесів за допомогою категорій лінгвістики, виділяє три основні лінгвістичні процедури, пов'язані з когнітивним моделюванням:

- 1) дослідження інформації (проблеми референції та умовної правдивості);
- 2) дослідження представлення інформації (семантичні операції, концептуалізація);
- 3) дослідження перетворення інформації (розуміння тексту, збереження й репрезентація знань) [4].

Ці процедури базуються на триєдиній сутності мовного знака – єдності семантики, синтактики та прагматики. Мова у своїй усній формі (тобто усне мовлення) – лінійна послідовність звуків. У цьому ракурсі лінгвістика традиційно займається описом того, яким чином звукові ланцюжки накладаються на певні значення. Увесь процес зіставлення форми й значення ґрунтується на дотриманні правил синтаксису, який, у свою чергу, передбачає сегментацію мовного матеріалу на окремі одиниці. Такі одиниці є категоріями різного виду, що мають можливість у подальшому групуватись у класи за спільними категоріальними ознаками.

Отже, наведені аргументи щодо розмежування когнітивної та лінгвістичної категоризації у мовознавчих розвідках дають підстави розглядати *лінгвістичну категоризацію* у двох ракурсах [3]:

- 1) як універсальний спосіб когнітивного та лінгвального моделювання знань;
- 2) як застосування наявного арсеналу лінгвістичних (граматичних, синтаксичних, семантичних, концептуальних) категорій у дослідницьких і прикладних контекстах.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи аналіз сучасних концепцій лінгвістичної категоризації, зауважимо, що такі явища, як лексикалізація граматичних категорій, їх формальна інтерпретація з погляду функціонального синтаксису та когнітивна прототипізація лінгвістичних категорій дають змогу розглядати лінгвістичну категоризацію як ефективний інструмент моделювання лінгвальних і нелінгвальних знань. Здатність лінгвістичних категорій специфікувати конкретні пропозиціональні функції об'єктів реального світу, їх зв'язки й інтегративні властивості відкриває перспективи для створення математичних і комп'ютерних моделей інтелектуальної діяльності людини, логічного мислення, синтезу та аналізу знань, що є актуальними завданнями сучасної кібернетики, робототехніки та засвідчує мультидисциплінарність лінгвокогнітивної наукової парадигми.

Джерела та література

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Сов. энцикл., 1969. – 607 с.
2. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Логос, 2003. – 304 с.
3. Біскуб І. П. Англомовний дискурс програмного забезпечення як модель мовленнєвої взаємодії людини й комп'ютера : монографія / І. П. Біскуб. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 388 с.
4. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : Ин-т языкознания РАН ; Волгогр. гос. пед. ин-т, 1992. – 330 с.
5. Степанова Ю. В. Языковая личность и аспекты ее изучения [Электронный ресурс] / Ю. В. Степанова // Вестник Тюмен. гос. ун-та. – 2012. – № 1. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Philologia/66935.doc.htm.
6. Barsalou L. W. Grounding conceptual knowledge in modality-specific systems / L. W. Barsalou, W. K. Simmons, A. K. Barbey, C. D. Wilson // Trends in Cognitive Sciences. – 2003. – No 7. – P. 84–91.
7. Bloomfield L. Language / L. Bloomfield. – London : George Allen and Unwin, 1933. – 564 p.
8. Bowerman M. Shaping meanings for language: universal and language specific in the acquisition of spatial semantic categories / M. Bowerman, S. Choi // Language Acquisition and Conceptual Development / ed. by M. Bowerman and S. C. Levinson. – Cambridge : CUP, 2001. – P. 475–511.
9. Cohen H. Introduction / H. Cohen, C. Lefebvre // Handbook of Cognitive Science / ed. by H. Cohen and C. Lefebvre. – Elsevier LTD, 2005. – P. 2–15.
10. Gillon B. S. Semantic categorization / B. S. Gillon // Handbook of Cognitive Science / ed. by H. Cohen and C. Lefebvre. – Elsevier LTD, 2005. – P. 167–185.
11. Handbook of Categorization in Cognitive Science // ed. by H. Cohen, C. Lefebvre. – Elsevier LTD, 2005. – 1136 p.
12. Joos M. Redings in Linguistics: the development of descriptive linguistics in America 1925–1956 / M. Joos. – Fourth edition. – Chicago and London : The University of Chicago Press, 1957. – P. 349–356.
13. Labov W. The boundaries of words and their meanings / W. Labov // New Ways of Analysing Variation of English / ed. by C.-J. Bailey, R. W. Shuy. – Washington, DC : Georgetown University Press, 1973. – P. 340–373.
14. Lakoff G. Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind / G. Lakoff. – Chicago and London : The University of Chicago Press, 1987. – 614 p.
15. Lillo-Martin D. Syntactic categories in Signed Versus Spoken Language / D. Lillo-Martin // Handbook of Categorization in Cognitive Science / ed. by H. Cohen, C. Lefebvre. – Elsevier LTD, 2005. – P. 401–421.
16. Lyons J. Theoretical Linguistics / J. Lyons. – Cambridge : CUP, 1968. – 519 p.
17. Michael I. English Grammatical Categories and the Tradition to 1800 / I. Michael. – Cambridge : CUP, 1970. – 622 p.
18. Papafragou A. Realations Between Language and Thought: Individuation and the Count/Mass Distinction / A. Papafragou // Handbook of Categorization in Cognitive Science / ed. by H. Cohen, C. Lefebvre. – Elsevier LTD, 2005. – P. 255–275.
19. Russel B. Vagueness / B. Russel // Australian Journal of Philosophy and Psychology. – 1923. – № 1. – P. 61–68.
20. Sowa J. F. Categorization in Cognitive Computer Science / J. F. Sowa // Handbook of Categorization in Cognitive Science / ed. by H. Cohen, C. Lefebvre. – Elsevier LTD, 2005. – P. 141–163.
21. Taylor J. R. Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory / J. R. Taylor. – Third edition. – Oxford : OUP, 2003. – 308 p.

References

1. Akhmanova, O. S. 1969. *Slovar Lingvisticheskikh Terminov*. Moskva: Sovetskaia entsyklopediia.
2. Belova, A. D. 2003. *Lingvisticheskie Aspekty Argumentatsyi*. Kiiev: Logos.
3. Biskub, I. P. 2009. *Anhlomovnyi Dyskurs Prohramnoho Zabezpechennia Yak Model Movlennevoi Vzaiemodii Liudyny I Kompiutera*. Lutsk: Volynskiy Natsionalnyi Universytet Imeni Lesi Ukrainky.
4. Karasyk, V. I. 1992. *Yazyk Sotsyalnogo Statusa*. – Moskva: Institut Yazykoznaniiia RAN.
5. Stepanova, Yu. V. 2012. “Yazykovaia Lichnost I Aspekty IeIo Izucheniia”. *Vestnik Tiumenskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 1. http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Philologia/66935.doc.htm.
6. Barsalou, L. W., and W. K. Simmons, and A. K. Barbey, and C. D. Wilson. 2003. “Grounding conceptual knowledge in modality-specific”. *Trends in Cognitive Sciences*, 7: 84–91.
7. Bloomfield, L. 1933. *Language*. London: George Allen and Unwin.
8. Bowerman, M., and S. Choi. 2001. “Shaping meanings for language: universal and language specific in the acquisition of spatial semantic categories”. In *Language Acquisition and Conceptual Development*, edited by M. Bowerman and S. C. Levinson, 475–511. Cambridge: CUP.
9. Cohen, H., and C. Lefebvre. 2005. “Introduction”. In *Handbook of Cognitive Science*, edited by H. Cohen and C. Lefebvre, 2–15. Elsevier LTD.
10. Gillon, B. S. 2005. “Semantic categorization”. In *Handbook of Cognitive Science*, edited by H. Cohen and C. Lefebvre, 167–185. Elsevier LTD.

11. Cohen, H., and C. Lefebvre, ed. 2005. *Handbook of Categorization in Cognitive Science*. Elsevier LTD.
12. Joos, M. 1957. *Readings in Linguistics: the development of descriptive linguistics in America 1925–1956*, 349–356. Chicago and London: The University of Chicago Press.
13. Labov, W. 1973. “The boundaries of words and their meanings”. In *New Ways of Analysing Variation of English*, edited by C.-J. Bailey, R. W. Shuy, 340–373. Washington, DC: Georgetown University Press.
14. Lakoff, G. 1987. *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
15. Lillo-Martin, D. 2005. “Syntactic categories in Signed Versus Spoken Language”. In *Handbook of Categorization in Cognitive Science*, edited by H. Cohen, and C. Lefebvre, 401–421. Elsevier LTD.
16. Lyons, J. 1968. *Theoretical Linguistics*. Cambridge: CUP.
17. Michael, I. 1970. *English Grammatical Categories and the Tradition to 1800*. Cambridge: CUP.
18. Papafragou, A. 2005. “Relations Between Language and Thought: Individuation and the Count/Mass Distinction”. In *Handbook of Categorization in Cognitive Science*, edited by H. Cohen, and C. Lefebvre, 255–275. Elsevier LTD.
19. Russel, B. 1923. “Vagueness”. *Australian Journal of Philosophy and Psychology*, 1: 61–68.
20. Sowa, J. F. 2005. “Categorization in Cognitive Computer Science”. In *Handbook of Categorization in Cognitive Science*, edited by H. Cohen, and C. Lefebvre, 141–163. Elsevier LTD.
21. Taylor, J. R. 2003. *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: OUP.

Бискуб Ирина. Лингвистическая и когнитивная категоризация: особенности разграничения.

Проанализированы основные подходы к пониманию понятий «когнитивная категоризация», «языковая категоризация», «лингвистическая категоризация». Современная когнитивная лингвистика нуждается в методологически релевантном подходе к употреблению ключевых понятий, среди которых особое место принадлежит понятиям категоризации и категории. Разграничение когнитивной и лингвистической категоризации дает возможность специфицировать исследовательские цели, а также верифицировать результаты лингвистических исследований. В современной когнитивной парадигме категоризацию рассматривают как способ конструирования знаний о мире, она также функционирует как ключевой компонент процесса познания. Определяющей особенностью когнитивной категоризации является ее взаимосвязь с когнитивным моделированием и когнитивными моделями. Основной проблемой лингвистической категоризации было и остается распределение системы языка на классы слов, в основе которого лежат стандартные таксономии, необходимые для распределения элементов на классы. Приведенные в статье аргументы позволяют рассматривать лингвистическую категоризацию в двух ракурсах: как универсальный способ когнитивного и лингвального моделирования знаний, а также как использование существующего арсенала лингвистических (грамматических, синтаксических, семантических и концептуальных) категорий в исследовательских и прикладных целях.

Ключевые слова: категоризация, категория, когнитивная категоризация, лингвистическая категоризация, моделирование, модель.

Biskub Iryna. Towards Defining Linguistic and Cognitive Categorization. The article highlights the main approaches towards understanding the concepts ‘cognitive categorization’, ‘language categorization’, and ‘linguistic categorization’. Modern cognitive linguistics is in need of a methodologically relevant approach to the use of its key concepts such as ‘categorization’ and ‘category’ which are of primary importance to any research domain. Discriminating between cognitive and linguistic categorization makes it possible to clearly specify research objectives and to verify the results of linguistic investigations. In modern cognitive scientific paradigm categorization is viewed as a tool for constructing the knowledge about the world, as well as a powerful means of cognition. Cognitive categorization is directly related to cognitive modeling, and cognitive models. Linguistic categorization, in its turn, focuses on dividing the system of language into the groups of words based on overall taxonomic principles of class division. The article gives reasons for establishing two main approaches to understanding linguistic categorization. On the one hand, linguistic categorization can be treated as a universal means of cognitive and linguistic modeling of knowledge. On the other hand – as the use of existing linguistic (grammatical, syntactic, semantic and conceptual) categories for various research and applied purposes.

Key words: categorization, categories, cognitive categorization, linguistic categorization, modeling, model.